

«ЗДРАВНЕ» излиза три пѣти въ мѣсецъ: на 1-о, 10-о и 20-о число. Цѣната му е за година десетъ лева въ България и двѣнайсетъ лева за въ странство. — Абонатитѣ се адресиратъ направо до редакцията, въ гр. Варна, същевременно като предплатитѣ съ пощенскитъ записъ или бонъ (а не въ марки). — Обявления се приематъ съ плата по 30 стот. за единъ рѣдъ четитѣ.

ЗДРАВНЕ

За вѣтка напечатана въ «ЗДРАВНЕ» оригинална статия редакцията плаща по петъ стотинки за всѣки рѣдъ. — За промѣняване адреситѣ на спомоществователя се плаща 40 стотинки, безъ които адреса не се промѣнява. Заключения за неполучаването на нѣкой брой трѣба да се правятъ не по-късно слѣдъ получаването на слѣдующий брой; въ противенъ случай се оставятъ безъ послѣдствие.

ОБЩЕДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

Per noctem ad lucem!

Отъ мрака къмъ свѣтъ!

СЪДЪРЖАНИЕ: За винопроизводството и за нѣкои Сѣверно-Българскитъ вина (продълж.). Отъ А. Тэарментъ и А. Найденовичъ. — За напояването на зеленскитъ гърди. Отъ д-ра Нв. Драголировъ. — Върху челоушескитъ паразити (край). Отъ д-ра А. Розенталя. — Гледанне на коситѣ (край). Отъ ант. Г. Кюле. — Слъсъ. — Обяснение.

Отъ лабораторията на Медицинский Съвѣтъ.

Нѣколко думи за винопроизводството и за най-важнитѣ съставни части на нѣкои отъ Сѣверно-Българскитъ вина.

Отъ А. Тэарментъ и А. Найденовичъ.

(Продължение.)

За да се запознаятъ читателитѣ съ най-главнитѣ съставни части на гроздето, както и на гроздения сокъ, привеждаме отъ горѣ-помѣнатото съчинение на Косидъ а средни числа отъ 12 анализа върху гроздето и средни числа отъ 23 анализа върху гроздения сокъ; първата таблица показва съставътъ на гроздето, а втората на гроздения сокъ.

Слѣдъ като съобщихме за съставнитѣ части, както на гроздения сокъ, така и на гроздето, ще кажемъ нѣколко думи за винопроизводството. Извѣстно е, че за да се получи гроздено вино, гроздето се истисква, получения грозденъ сокъ се подвърга на врението и, сетнѣ, преврелата течность се оставя въ покой за да се обистри. Цѣлото винопроизводство състои, слѣдователно, отъ три операции: 1) истискване съдържимото на гроздето; 2) врението (брожение) на получения, по този начинъ, грозденъ сокъ и 3) обистряване на преврелата течность.

ТАБЛИЦА ПЪРВА
за съставътъ на гроздето:

Вода	Азотъ	Гроздъ	Своб. Особно	Зърната и кожикъ
78.17%	0.50%	1.63%	0.79%	1.36%
				0.50%
				3.60%

ТАБЛИЦА ВТОРА
за съставътъ на гроздения сокъ:

Сладко	Вода	Азотъ	Въздухъ	Захаръ	Киселинъ	Минералъ
1.4024	1.119	0.2	1.48	197	0.61	0.10%

Вѣрваме, че истискването на гроздето съ крака, както това се правеше по-напредъ и както по нѣкои мѣста се прави още до сега, у насъ е вече изоставено; но ако и до сега тукъ-тамъ слѣдватъ този възмутителенъ начинъ, то правителството трѣбва да го забрани. — Въ страни съ поусъвършенствование винодѣлие за истискване служатъ особни прибори, а по нѣмание таквитъ обикновено употребяватъ дървени скалки, пѣз нести, или най-сетнѣ, особни чукове. — За тая операция можемъ да кажемъ само едно, че колкото по съвършено е станало истискването, толкова по равномерно захваща да ври гроздения сокъ; едно, обаче, не трѣбва да забравятъ винаритѣ, че при истискването трѣбва да бѣде обърнато особно внимание да не се спукватъ кончикитѣ (зърната) въ гроздето,

защото по този начинъ вината ще се почувстватъ много по-стипчиви и съ лошъ вкусъ.

Втората операция е най-главната въ цѣлото винопроизводство. Благодарение на вреннето се и образува вино, защото захарта въ грозденния сокъ се превръща въ алкохолъ. Нѣма никаква нужда отъ добавянето къмъ грозденния сокъ на каквито и да сѫ вспомогателни средства, защото той притежава нужното азотисто вещество, което, подъ влиянието на въздуха и температурата, предизвиква въ захариститѣ течности незабавно вренне. Съществуватъ нѣколко способности на вреннето: при по-низка (по-студена) и при по-висока (по-горѣща) температури. Въ повечето мѣста, ако не прибѣгватъ къмъ изкуствени отоплявания или остудявания, климатическитѣ условия управляватъ вреннето. Колкото е по-горѣща температурата въ есенно време, толкова по-скоро се свършва вреннето, и обратно. Въ Италия, Испания и Португалия вреннето се извършва при 15° — 20° C. и трае не повече отъ 3 до 8 дни; на омаки, въ Австро-Венгрия, Германия и сѣверна Франция вреннето се извършва между 5° — 15° C. и трае отъ 14 до 30 дни. — При по-висока температура вината се получаватъ малко букетисти, но съ по-голѣмо съдържание на алкохолъ; а при низката температура получаватъ се по-слаби по съдържанието на алкохолътъ вина, но за това и по-букетисти (по-миризливи). Ако вреннето се е извършило при 15° — 20° C., то полученото вино въ нѣкои отношения има преимущество, защото се обистря по-скоро и същевременно по-скоро става годно за пиење, освѣнъ че по-малко ще се подвъртва на повторно вренне. Тѣй като въ България не е имало до сега още никакви наблюдения за средната температура въ годината, а тѣй сѣщо и за 4-тѣхъ годишни времена, то ние не можемъ да кажемъ при коя температура се извършва тукъ вреннето на грозденния сокъ. Това, обаче, можемъ да кажемъ, че вреннето може да бѣде управлявано по произволъ, понеже то зависи отъ температурата. — Слѣдъ свършване на първото силно вренне, което трае, спорѣдъ температурата, както е казано по-горѣ, не

еднакво дълго време, наступва 3-та операция — спрѣчь обистряване на виното. При първото вренне се образува голѣмъ стропѣлякъ (виненъ калъ), който се утайва и пада на дъното на съдоветѣ, въ които е врялъ грозденния сокъ. Отъ този стропѣлякъ виното трѣбва незабавно да се отдѣли чрезъ преливане — претагане — въ чисти бѣчви и колкото е възможно по-внимателно, за да не попадне отъ винения калъ въ виното. — Бѣчвитѣ трѣбва да се наливатъ, колкото е възможно пълни и напълненитѣ бѣчви да се турятъ въ подвали (мази) съ температура не по-висока отъ 10° C. Въ това време настѣпва, тѣй нарѣчено, второто, тихо вренне, като същевременно се развива, по-лека-лека, и винения букетъ. Второто вренне се продължава отъ 3 до 6 мѣсеца и повече и изисква отъ винаритѣ, щото испарившето се вино, отъ време на време, да се долива въ бѣчвитѣ съ едно добро, но не кисело вино. Слѣдъ образуването въ виното нови количества виненъ калъ е необходимо второ преливане въ чисти бѣчви и това преливане по нѣкога трѣбва да се прави и по 3 пѣтя. Образуващия се въ виното стропѣлякъ за това трѣбва да се отдѣля отъ виното, защото лесно може да предизвика, тѣй нарѣченото, кисело (оцетно) вренне и толкова по-лесно, колкото сѫ по-слаби по съдържанието на алкохолътъ вината. -- Второто, тихо вренне се замедлява благодарение на образуващия се отъ грозденния захаръ алкохолъ.

За по-скорошното обистрюване на вината, отъ вѣсчнитѣ предложени за това средства, ний само можемъ да препорѣчимъ на винаритѣ: за бѣлитѣ вина — рибяния клей или бѣлтѣцитѣ отъ яйцата, които въ съединение съ джбовато вещество на виното утайватъ суспендиранитѣ органически частички и го (виното) обистрюватъ; а за чървевитѣ вина е предпочителна желатината (клей). За обистрюване на вината сѫ предложени и много още други средства, но ний не можемъ да ги препорѣчимъ на винаритѣ. — За по-добро запазване на вината, отъ *Пастера* е предложенъ твърдъ простъ способъ за унищожаването на ферментитѣ, както и зародишитѣ, които по нѣ-

кога предизвикватъ съвършено разваляние на вината. Този способъ, нарѣченъ «Пастеризация на вината», състои въ това, че въпросното вино се нагрѣва отъ 60° — 70° С.; сега въ нѣкои мѣста тя се практикува съ голѣмъ успѣхъ не само върху вината, но вече се примѣнява и къмъ бирата.—Ако гроздения сокъ съдържа най-важнитѣ съставни части въ нуждитѣ количествени отношения, то по горѣизложенитѣ начини се получаватъ во всички отношения добри вина.

Винаритѣ отдавна знаятъ, че отъ по-кисело грозде се получава по-слабо и по-лошо вино, отъ колкото отъ сладкото. Това обстоятелство направо показва, че както захарътъ, така и киселината сѣ най-важни фактори, върху които се основава и качеството на продуцируемото вино. — За това и първата грижа на винаритѣ трѣбва да състои въ това, че тѣ трѣбва да се запознаятъ съ количествата на тѣзи двѣ важни съставни части преди да подложатъ своя грозденъ сокъ на вренне.

Ще се сиремъ малко по подробно на тѣзи двѣ важни съставни части. —

Извѣстно е, че гроздения захаръ подъ влиянието на фермента (особно азотистобѣлтъчно вещество) се распада на алкохолъ и вжглена киселина и при това приблизително двѣ части отъ гроздения захаръ даватъ една часть алкохолъ и вжглена киселина и, като външни продукти, при вреннето ще се образуватъ и още малки количества отъ глицеринъ и янтарна киселина. Киселината въ гроздения сокъ има твърдѣ важно значение върху качествата на вината. Щомъ тая съставна часть надминува въ гроздето извѣстни граници (което обикновенно става въ студени, дъжделиви и лоши за озрѣването на гроздето години) вината се получаватъ отъ лошо качество. За да се получи едно добро вино, което същевременно може да се запази продължително време, гроздения сокъ, спорѣдъ Hilger'a, трѣбва да съдържа най-малко въ 1 литра; (килограммъ) 160 грамма захаръ и най-много 10 грамма киселина, сирѣчь 15° , захаръ и 1° киселина. — Спорѣдъ Галля първата съставна часть трѣбва да бѣде 24° , а втората само $0,6^{\circ}$. — Но съ такива количества захаръ

и киселина, като иска Галля, твърдѣ рѣдко се получава грозденъ сокъ, за това ний земаме за нормални количества Hilger' овитѣ числа. Отъ такъвъ грозденъ сокъ трѣбва да се получи вино, съдържащо отъ $7,5$ до 8° алкохолъ и отъ $0,7^{\circ}$ до $0,8^{\circ}$ киселина. Отъ приведенитѣ числа се вижда, че количеството на киселината, въ време на вреннето, се намалява и това въ дѣйствителностъ бива така, защото заедно съ образуването на алкохолътъ, часть отъ виннокаменната киселина се отдѣля отъ виното въ видъ на киселъ виннокаменно-киселъ кали (тригия). Виното, което съдържа алкохолъ и киселина въ горната пропорция, притежава изискуемитѣ качества, които трѣбва да има едно добро вино за да може да се запазва продължително време.

Само по себѣ си се разбира, че ако гроздения сокъ съдържа повече отъ 16° захаръ и по-малко отъ 1° киселина, то виното ще се получи още по-доброкачествено, отъ колкото съ 16° и 1° . Въобще, колкото повече гроздения сокъ съдържа захаръ, толкова по-яки, сирѣчь по-богати съ алкохолъ, се получаватъ и вината. Отъ горѣизложеното се вижда, че въ годинитѣ, когато количествата на захарътъ и киселината, вслѣдствие не благоприятни климатически условия, сѣ по-малки отъ 16° за първата съставна часть, и по-голяма отъ 1° за втората, винаритѣ не могатъ да получатъ доброкачествени вина, които дълго време могатъ да се запазватъ, ако не прибѣгнатъ къмъ нѣкои искусствени средства, за да получатъ вина съ изискуемитѣ количества алкохолъ и киселина. Причинитѣ за разваляние на вината, които съдържатъ малки количества алкохолъ, състоятъ отчасти въ това, че вина, бѣдитъ съ алкохолъ, лесно вкисватъ, като се подвѣргватъ на оцетно вренне. Ясно е, до болго е важно за винаритѣ да знаятъ по напредъ процентното съдържание на тѣзи двѣ важни съставни части въ гроздения сокъ. За опредѣление количеството на захарътъ ний можемъ да препорѣчимъ, тъй нарѣчени, теглила за гроздения сокъ (Mostwage), а киселината трѣбва да се опредѣлява съ децинормалния ѣдливъ натръ. Тази послѣдния

12239

операция е по-мъчна, отъ колкото опредѣленето на захарьта, но, както и да е, винариятъ трѣбва да се запознайтъ съ този способъ за опредѣлене на киселината, ако желаятъ да иматъ ежегодно еднакви и доброкачествени вина. Употребляемия отъ нѣкои винари способъ за отнемане отъ вината излишната киселина съ тебешпръ, варъ, мряморъ и т. н. въ значителна степенъ измѣнява съставътъ и самия вкусъ на вината, като отнематъ отъ тѣхъ виннокаменната киселина и оставатъ ябълчевата киселина въ видъ на ябълчевъ-киселъ варъ, който, като по лесно растопимъ отъ своя виннокаменно-киселъ събратъ, остава въ растворъ, а послѣдний, като малко растопимъ, отдѣля се отъ виното, като му отнема същевременно приятния виненъ вкусъ. — Свободната ябълчева киселина оказва нежелателно дѣйствие на организма, понеже дѣйствува, като не озрѣли овошки (плодове), по въ съединение съ варътъ, като ябълчевъ-киселъ варъ, дѣйствието на тая солъ може да бѣде даже и вредително.

(Слѣдва.)

За нагноенито на женскитъ гърди.

Отъ д-ра Ив. Драгомировъ
въ Пловдивъ.

Днесъ бѣхъ повиканъ при една жена отъ довольно добро семейство, която родила преди два мѣсеца и която страдаше отъ нагноение въ лѣвата си гърда (нянка). Вънѣшната гърдата, на лѣвата страна на гърдитъ ѝ, стоеше една голѣма, колкото една диня (карпуза), топка, пълна съ нѣкаква си течна материя, като гной, млѣко и пр. Пъпката на нянката не личеше никадѣ. Жената е блѣдножълтеникава, силно истъщена, съ твърдъ слабъ пулсъ и е постоянно въ потъ; по-преди имала силенъ огънь (треска) и голѣми болки въ болната гърда; сега обаче ѝ дохождалъ малкъ огънь вечеръ, а истъчителний потъ се продължавалъ не само нощъ, но и денъ. Болната си мислила, че е заболѣла отъ охтика и че отекаътъ въ гърдата ѝ билъ второстепенна работа. Тѣй ѝ увѣрявали и комшииѣ, съ които тя се свѣтовала по своята болѣсть. При всичко това тя продължавала да дой дѣтето си съ дѣската гърда, ако и да нѣма почти никакъ млѣко; дѣтето ѝ прилича на коте и навѣрно ще умрѣ преди да оздрави майка му. Азъ разрѣзахъ болната гърда и изъ нея истече около една ока и повече гной! Слѣдъ истичението на гноя болната гърда заприлича на праздна торба; жлъзистото вещество, което

собственно прави млѣкото въ гърдата, бѣше съвършено разрушено и изгнило. Разбира се, тази гърда изгубва вече способността си да дава млѣко.

Този случай ни кара да кажемъ нѣщо за възпалението и нагноенито на женскитъ гърди презъ време на доенито. Въспаление и нагноение на женскитъ гърди най-често се срѣща у първородящитъ, но не рѣдко и между многородившитъ. У първаскянкитъ възпалението се срѣща по-често: 1) защото тѣхнитъ дѣствени гърди не сѣ приготвени още къмъ ония механически раздражения, които имъ причиняватъ челюститъ на дѣтето при бозаннето; 2) тѣхнитъ гърди сѣ по-твърди и по-чувствителни къмъ казанитъ раздражения и слѣдов. пъпкитъ имъ по-лесно се распукуватъ и изизвливатъ и 3) първаскянкитъ не знаятъ още да държатъ чисто гърдитъ си, а нечистотата най-много способства за попукуване и възпаление на пъпкитъ и послѣ за възпаление и нагноение на цѣлата гърда. При съществуването на казанитъ условия, отъ раздражения и натискане на пъпкитъ при бозаннето, на послѣднитъ се появяватъ отначало твърди малки пукнатини, които скоро се увеличаватъ, размножаватъ и удълбочаватъ. При бозаннето на дѣтето, майката чувствава силни болки и нерѣдко се принуждава да истегли на сила гърдата си изъ устата на дѣтето, чрезъ което още повече распукува пъпкитъ на гърдитъ си. Отъ страхъ предъ болкитъ, майката почне да не дава съвсѣмъ на дѣтето си да бозае отъ болната гърда; отъ друга страна, вслѣдствие на нечистотата, гноината материя отъ язвичкитъ и млѣкото, което остава на пъпката слѣдъ бозаннето, застъхноватъ и образуватъ малки корички (струпи), които запушватъ устията на млѣчинитъ канали и по този начинъ препятствуватъ за истичението на млѣкото изъ гърдната жлъза. Отъ събиране на млѣкото въ послѣдната и отъ нейното растяганне почнова се възпаление и въ самото ѝ вещество, и болкитъ ставатъ още по-голѣми. Не слѣдъ дълго време се почнова затвърдението и нагноенито на болната гърда. У нѣкои жени, при разумни усилия, може да се спре тукъ възпалението и да не дойде до нагноение, но, при нѣмание на разумна помощ, работата обикновено дохожда до горѣописанный исходъ въ нагноение. При таквъ исходъ болната гърда се усакатява за винаги.

За това нека дадемъ нѣкои наставления на ония майки, които желаятъ да запазятъ здравнето на своитъ гърди за да исхранятъ здрави и дѣцата си. Гърдитъ (пъпкитъ) трѣбова да се приучатъ къмъ раздражение още преди да се роди дѣтето. За това въ послѣднитъ три мѣсеца трудната жена трѣбва 2—3 пѣти въ день да растрива предпазително пъпкитъ си съ студена вода, съ спиртъ, съ одетъ, съ растворъ

на танинъ и проч. Вследствие на това растриване твърдитъ гърдни пъпки уменватъ, а много нѣжнитъ, каквито биватъ у нѣкои жени, загрубватъ и привикватъ къмъ ония раздражения отъ челюстнитъ на дѣтето, които, безъ това приготвление на пъпкитъ, твърдитъ често ги израняватъ. Тази малка и легка операция спасява много майки отъ жестоки страдания и много дѣца отъ гладна смъртъ. Ако пъпкитъ на гърдитъ сѫ сухи, твърди и се бѣлятъ, то трѣбва да се намазватъ нѣколко пати въ день съ прѣсно кравншко масло или съ глицеринъ. Много спомога за спукването на пъпкитъ тѣхната кѣсота и малостъ. За това, ако тѣ сѫ твърди малки, кѣси и сѣдатъ дълбоко, то трѣбва да се потеглюватъ нѣколко пати въ день съ прѣсти, иначе дѣтето не ще може да бозае, особенно въ първитъ дни слѣдъ ражданието. За увеличаване на пъпкитъ нѣкои доктори съвѣтватъ да се употребяватъ единъ видъ шапчици отъ вощкъ, а най-добъръ е да се употребяватъ за тази цѣль особенъ видъ еластически инструменти, които се намиратъ въ аптекитъ и употребенето на които трѣбва да става непремѣнно по съвѣта на докторитъ. Но особенно трѣбва да се има предъ видъ чистотата на пъпкитъ при доеннето. Майката (и дойката) трѣбва всякой пътъ предъ доеннето и подиръ него да омива пъпкитъ на гърдитъ си съ едно чисто парцалче, натопено въ топла вода. Млѣкото, което остава на пъпката слѣдъ бозанието, скоро се разваля, растура се и се образува млѣчна кислота, която сама разяда нѣжната кожа на пъпкитъ и образува язвички и пукнатини по тѣхъ. Ето защо трѣбва да се измиватъ пъпкитъ слѣдъ бозанието на дѣтето.

Обикновено при попукуването на гърднитъ пъпки сама родилката и нейнитъ съвѣтници (а такива сѫ всѣкитъ комшийки и позайници) опредѣляватъ, че това е нищо друго, освѣтъ лонната болѣстъ мая съ лъ¹⁾ и почватъ да я лѣкуватъ всяка по своему, догдѣто най-послѣ доведатъ работата до нагноение, пробиванне и усакачаванне на болната гърда. Слѣдъ най-малкото попукуване на пъпкитъ най-доброто нѣщо, което би могла да направи родилката е, да не слуша никого, а да се посвѣтватъ съ единъ опитенъ докторъ; но ако тя сама не вѣрва въ медицината и не желае да има докторъ, то нека поне се държи чисто, да мие съ топла вода болната си гърда предъ и подиръ всяко доенне на дѣтето. Между едно и друго доенне нека болната пъпка се помазва съ прѣсно кравншко масло или най-добъръ съ нѣкое лѣкарствено вещество, което би посвѣтвалъ докторътъ; предъ доеннето пъпката

трѣбва да се омие отъ лѣкарственното вещество, каквото и да било то. Ако пъпката се е попукала много и околорѣзъ и е силно болзненна при доенне, то най-добъръ е да се не дава вече тая гърда на дѣтето, особенно ако изъ млѣчнитъ ходове тече млѣко размѣсено съ кръвъ и гной, но да се лѣкува догдѣто загорятъ или заздравятъ пукнатинитъ. Ако дѣтето се отбне отъ болната гърда, то, за да се не събира млѣкото въ нея и да я растага още повече, съ което се усилва и възпалението въ нея и болкитъ, трѣбва да се истеглюва млѣкото съ единъ особенъ инструментъ за истеглюване млѣко (Tire du lait), който се намира тоже въ аптекитъ. Ако такъвъ инструментъ не се намери, то родилката сама може да истискова млѣкото изъ болната си гърда, като я растрива предпазливо съ топло дърнено масло; още по-лесно истича млѣкото, ако болната гърда се растрива потопаена въ тазъ (лихенъ) съ топла вода. Ако всичко това не помага и болната гърда почне да яска (боли), да затвърдява и да отича, т. е. да бере; ако температурата на родилката се възвиши, т. е. почне да я тресе и се появятъ потове, то необходимо е да се туря топла припарка (лапа) отъ лепенно сѣме, трици или друго нѣкое мегчително вещество. Ако до това време доктора не е повиканъ, то сега трѣбва непременно да се повика за да почне друго по-сериозно и спасително лѣкуване. Въ такива случаи, докторътъ, като види, че гърдата починала да бере или е набрала вече на нѣкое мѣсто, предлага — да се не чака произволното пробиванне и истичанне на гной, защото това може да стане много кѣсно, особенно у слаби и истѣпени жени, а да се пробие искусствено, съ ножъ. Родилката трѣбва да се съгласи на това предложение, което е въ нейна полза. Искусственото пробиванне моментално избавява родилката отъ жестокиятъ въ това време болки въ болната гърда, отъ треската и потовѣтъ; съ ранното пробиванне оздравяването на болната гърда се ускорява на много време; освѣтъ това тя запазва способността си да дава млѣко, ако не сега, то при слѣдующето дѣте. Ако родилката не се съгласи съ докторовото предложение, то и нейната гърда ще стане като описаната горъ и ще изгуби за минаги способността си да дава млѣко.

Върху човѣческитъ паразити.

Отъ д-ра А. Розенталя

въ Провадия.

(Край.)

¹⁾ Видѣтъ за мая съ лътъ въ моята книга «Ученне за физическото възпитанне на дѣцата». Пловдивъ, 1885 г., стр. 238 и слѣдующъ. Авт.

Като желая да дамъ на читателитъ една малка и кратка, но, по възможность, пълна

картина на паразититъ — тѣзи мѣстители на човѣчeskия родъ, считамъ за по-удобно да ги раздѣля на двѣ голѣми групи: видими и невидими съ просто око.

Къмъ първата група принадлежатъ: 1) Солитеръ (*taenia solium*), 2) Ленточна глистя (*taenia mediocanellata*), 3) Дупкоглавъ (*botriosephalus latus*). Тѣзи три вида на пандилката живѣятъ въ тънкитъ чрва и най-сигурното средство за изгонването на първитъ два вида е кората отъ нарченъ корень (глѣд. «Здравие», 1885 г., стр. 29), а за третия видъ по-сигурно дѣйствува коренътъ отъ папратъ. — 4) Космена главичка (*trichosephalus dispar*), която живѣе въ дебелитъ чрва и е безвредна за организма. — 5) Обикновена кръгла вретенообразна глистя (*ascaris lumbricoides*) — живѣе въ тънкитъ и дебелитъ чрва, но нѣкогажъ, по неизвѣстни причини, захваща да пѣтува и попада въ стомаха, гърлото, носа и даже въ злѣчния мѣхуръ. Сантоницитъ много бързо унищожаватъ тѣзи глисти (глѣд. «Здравие», 1886 г., стр. 117). 6. Дѣтнинска острица (*oxyuris vermicularis*). — Тя живѣе въ правото чрво и, като попадне въ влажището, произвежда у момчетата доста силни възпаления. Клизмитъ (тулумби) съ топла вода и малко терпентиново масло и добъръ оцетъ унищожаватъ тѣзи глисти доста бързо. — 7) Подкожница (*filaria medecusis*). — е една тънка, като косъмъ, глистя, която живѣе подъ кожата на горнитъ и долни краща и, за щастие, се вѣди само въ горѣщия поясъ. — 8) Цистицеркъ (*cysticercus cellulosae*). — мѣхурчеста глистя, която, по неизвѣстни пѣтища, попада въ мозака или очитъ на човѣка и се изважда само чрезъ операция; твърдъ рѣдко тази глистя попада и въ бѣбрецитъ, кѣдѣто тя, макаръ сама по себѣ си едвамъ се вижда, образува голѣми мѣхури, по нѣкогажъ като юмрукъ. — 9) Кръвавикъ (*strongylus gigas*) — е доста голѣма и дебела глистя, нѣмюща кървава боя, която по неизвѣстенъ начинъ попада въ бѣбрецитъ. Науката не знае още никакъвъ способъ за унищожението на този паразитъ. — 10) Ехинококъ (*echinococcus*) е паразитъ, който едвамъ се вижда и попада въ всѣкитъ органи: бѣбрецитъ, далакътъ, бѣлия и особено въ черния дробове. Тази глистя прилича на цистицерка и образува сѣщо такива мѣхури. — 11) Вѣшкинъ (*pediculus*). — Тъ сѣ отъ три вида: на главата, кожата и срамнитъ части (*pediculus pubis*). Първитъ два вида сѣ отличаватъ едни отъ други само по боята си, тѣй като вѣшнитъ, които се вѣдятъ по тѣлото на човѣка, сѣ винаги по-свѣтливи и по-голѣми отъ тѣзи на главата. За унищожението имъ достатъчно е да се съблюдава чистота и опрятностъ въ частитъ кѣдѣто се тѣ вѣдятъ. Третия видъ живѣе по косматитъ час-

ти на тѣлото, освѣнъ главата, и се отличава по формата си, която е почти кръгла; той има единъ видъ кубички, съ които ягко се закрѣпва въ кожата, вѣлѣдствие на което става сърбѣлъ. Тѣй като на този паразитъ не му аресватъ ароматическитъ вещества, то, за унищожението му, достатъчно е да се употребяватъ: лимонно, левандово, евкалиптово или други масла. Живачната мазъ и тютюневата настойка не само че сѣ излишни, но, може би, и вредни. — 12) Краставий кърлежъ (*acarus scabiei*) е паразитъ, който едвамъ се вижда и който живѣе въ кожата на човѣка, преимущественно въ предния частъ на снѣгата и между прѣститъ; той произвежда нетърпимъ сърбѣжъ, вѣлѣдствие на който отъ чесане тѣлото се покрива съ рани и пришки. Зеления сапунъ и стиракъ, а още повече перувианскитъ балзамъ бързо убиватъ този паразитъ (глѣд. още «Здравие», 1885 г., стр. 28).

Сега отъ разна голѣмина видими паразити да преминемъ къмъ невидимитъ съ просто око, сирѣчь къмъ тѣзи, които се виждатъ само съ микроскопъ. Отъ растителнитъ микроскопически паразити се срѣщатъ: 1) *Achorion Schoenleinii*, който произвежда келъ на главата; 2) *Microsporon furfur*, който произвежда тъмно-жълти дѣмги, преимущественно на шията, гърдитъ и плещитъ (*pityriasis versicolor*); 3) *Trichophyton tonsurans* — единъ твърдъ разпространенъ паразитъ, който не само оголва главата, но произвежда и много други болѣсти на кожата. Различнето на болѣститъ, на които причината е единъ и сѣщитъ паразитъ, се обяснява съ мѣстото на появиението му и съ личнитъ (индивидуалнитъ) особености на всѣкий организмъ. Всѣкитъ тѣзи болѣсти трѣбва да се лѣкуватъ отъ лѣкаръ, съотвѣтствено съ характера и силата имъ. — 4) *Lepthotrix buccalis* произвежда въ устата, на слизистата цина, дѣмги (*aphthae*), които се лѣкуватъ съ бѣра (*borax*). — 5) *Sarcina* произвежда разстройство въ храносмилането и упорита диаррея. Лѣкуванието трѣбва да се представи на лѣкаръ.

Отъ микроскопическитъ паразити на животното царство най-често се срѣщатъ: 6) *Trichomonas* — се намира при бѣлотечение (*leucorrhoea*) и, по всѣка вѣроятностъ, постоянно живѣе въ тѣзи части; той е безвреденъ, както и другия жителъ на носа, 7) *Acarus folliculorum*, който, освѣнъ това, живѣе между прѣститъ на краката и произвежда отвратително зловоние, което се чува доста отъ далеч. Сѣществуватъ предразсѣдѣкъ, че прекратяване испотяванието на краката е вредно за здравнето и, като мислятъ, че зловонieto произлиза отъ пота, а не отъ рѣченния паразитъ, то много хора не искатъ да се лѣкуватъ отъ тази отвратителна болѣстъ. Тя най-сигурно се

изцѣрпява отъ бурата съ перувианския балзамъ (глед. още «Здравие», 1885 г. стр. 30) по слѣдующия рецептъ :

Rp. Acidi borici 6,0
Vasellini 30,0
Balsami Peruviani 1,0

MDS. За мазание на прѣститѣ, които предварително трѣбва да се измиватъ всѣкий пътъ съ студена вода; употребява се нѣколко дни. — 8) Трихина (*trichina spiralis*), която живѣе въ мишцѣтъ (мѣсото), каждѣто попада отъ стомаха и произвежда често смъртна болѣстъ, срѣщу която нѣма още напълно сигурни средства (впрочемъ, глед. «Здравие», 1886 г. стр. 181). — 9) *Ulotrix zonata* почти винаги живѣе въ устата, особено въ кучинѣтъ на разваленниѣ зѣби, и произвежда лошава мризма отъ устата; за унищожението на този паразитъ се изисква най-строга чистота и разни гаргари. 10) *Bacillus amylobacter* — на всѣкъдѣ сѣщия паразитъ, който произвежда гниенне на всѣкиѣ азотисти вещества, като предизвиква химическото имъ разложение. Този паразитъ се унищожава съ дезинфекционни средства, но споритъ му (сѣмената) сѣ необикновено упорити.

Слѣдъ като посочихме на нѣколко вида микроскопически паразити, би трѣвало да мнемъ къмъ ултра-микроскопическитъ; но въ предишнитъ броеве на в. «Здравие» докторъ Португаловъ така ясно е изобразилъ голѣмата роль на микробитъ въ живота на растителното и животното царства, щото не остава какво да се прибавя къмъ това. Достатъчно е да знаемъ, че всѣкиѣ най-опасни болѣсти: чума, холера, тифъ, шарка, скарлатина (ситна шарка), дифтеритъ (лошово гърлоболне), коклюшъ (магарешка кашлица), дизентерия (кървѣвъ дрисакъ), сифилисъ, бѣсъ и мн. др. произхождатъ отъ микробитъ. По всѣка вѣроятностъ, не е далеко времето, когато всѣкиѣ физиологически и паталогически (болѣстни) явления ще се обяснятъ съ влиянието на микробитъ върху всѣкиѣ животни процеси. Сѣщо така, може би, ще се потвърди и новата теория за метаморфозата (превръщанне) на микробитъ и много загадочни явления ще получатъ едно просто и ясно обяснение.

Практически посочвания за разумното глѣдане на космитѣ.

Отъ аптекаря Г. Кюне.

(Брай.)

Какво да се отбѣгва?

1. Слѣдъ стриганieto, парикмахеритъ (билеритъ) употребяватъ за псичиваннето на гла-

вата валмо (мацало, roulean), отъ което трѣбва да се отбѣгва. Даже и при най-голѣмата чистота това валмо може да съдържа разни паразити, които сѣ твърдѣ опасни за космитъ¹⁾.

2. Евтинитъ масла и помади трѣбва да се отбѣгватъ, защото тѣ съдържатъ мазни киселини, които сѣ вредни за космитъ.

3. Студени обмивания и души на главата да се отбѣгватъ, защото тѣ раздразняватъ кожата на главата и биватъ вредни за космитъ. Ако подобни обмивания сѣ нужди за общото здравие, то главата може да се запази съ каучукова покривка (чепецъ).

4) Горѣтинето на космитъ (за да се завиватъ) трѣбва да се отбѣгва или поне много рѣдко да се употребява и при това да се глѣда, щото щипцитъ да не бѣдѣтъ много горѣщи.

5) Да се отбѣгватъ искусствениѣ косми, подкладки и пр. направени отъ чужди и собствени косми, защото тѣ тѣжатъ върху естествениѣ косми, събиратъ въ себе си прахъ, потъ и нечистотии. При слабитъ косми, подобни искусствени украшения възбуждатъ приливане на кръвта къмъ главата и главоболне.

6. Да се отбѣгва силно стѣгнатото плетение или подвързване на космитъ, отъ което космениѣ лукъ ослабна и космитъ падатъ.

Какво трѣбва да се прави?

1. Най-главното правило се състои въ прилежното измиванне и чистене на главата; безъ това кожата на главата не може да бѣде здрава и космитъ на нея не могатъ да рѣстѣтъ добръ и свободно. Тя трѣбва да се държи толкова чисто, колкото и лицето.

Отъ пречесването само съ гребень или четка, ако и се върши това нѣколко пѣти на дена, главата не се псичства на пѣлно: нечистотата и прахътъ на кожата си оставатъ, чрезъ което послѣдната не може да работи правилно. Ето защо се изисква миеването на главата (не на космитъ) веднажъ въ седмицата, а за тѣзи, у които главата се поти, и три пѣти въ седмицата; измиваннето добръ е да се прави съ слабъ, не раздразнителни тоалетни средства. Страхътъ за наистиваннето, хрѣмата и пр. нѣма си мѣстото, щомъ измиваннето се прави вечеръ преди ляганнето, и космитъ се добръ изсушаватъ. Докторъ Кленке казва: «който послѣдователно навивне правилно да си мие главата, той никогажъ нѣма да се раскае въ този навикъ и ще бѣде награденъ съ хубави, силни, зѣскави и дълги късми.»

2. Трѣбва да се грижимъ за мазаннето на космитъ си, тѣй като само въ рѣдни случаи е достатъчна естествената масъ отъ мазно-космениѣ жлезии. Ако послѣдната е още освѣтъ

¹⁾ Глед. «Здравие», 1886 г., стр. 139.

това намалена, то космитъ ставатъ сухи, дволятъ се и космения лукъ ослабва. Намазването съ масло или помада трѣбва да се прави честичко и по-малко.

3. На време трѣбва да се ползваме отъ възбудителнитѣ средства, които дѣйствуватъ оживително и укрѣпително върху кожата на главата, уголъмяватъ приливанието на кръвта къмъ нея и даватъ на хранителната майка възможност да произвежда нови клѣтки.

Средствата, които се употребяватъ за тази цѣль, трѣбва да бѣждатъ възбудителни, но не раздразнителни. Исчистването на главата съ мекка четка е полезно; но честото изчистване съ яка четка силно раздразня главата и дѣйствува върху ѝ вредно. Също такива сѫ и възбудителнитѣ средства: ако тѣ сѫ много силни, то, въесто полза, тѣ докарватъ вреда, защото раздразнятъ главата.

4. Трѣбва да се грижимъ също и върху общото отхранване, тъй като само тогава е възможно, щото косменното зърнце да намѣрва доста хранителни вещества въ кръвта и да образува нови клѣтки. Тѣзи, които страдатъ отъ малокръвие, живеница и проч. рано изгубватъ космитѣ си.

Масло за космитѣ.

Най-важното е, щото маслото да не бѣде отъ лошо качество и да не съдържа мазни киселини, които, както по горѣ казахме, сѫ вредни за космитѣ. Най-хубавото масло е бадеменото отъ прѣсни не фалсифицирани бадеми, къмъ което се прибави истинното трандафилово масло — Казанлъшко или нѣкое друго хубаво масло. Който обича миризмата на резеда, жасминъ, гелиотропъ или гнацинтъ, той трѣбва да употребява французскитѣ масла подъ същитѣ названия. Тѣ се приготвятъ по слѣдующия начинъ: намократъ се платна въ чисто оливено масло и се простиратъ на вѣтъра, закачени на прѣчки; цвѣтата се налагатъ на платната и често се промѣнятъ презъ всичкото време (до два мѣсеца) на цвѣтението имъ; най-сетнѣ, платната се истискватъ и маслото се прецѣжда (филтрира се). Полученитѣ по този мѣченъ и студенъ начинъ (отъ топлина миризмата се поврежда) благовонни масла иматъ най-тънки и хубавъ дѣхъ на цвѣтата.

Кои сѫ най-хубавитѣ помади?

Тѣзи, за съставяние на които не се взема свинска масъ, но кокаленъ мозагъ, прѣсно бадемено масло или какао и се добавятъ такива химически средства, които запазватъ помадитѣ отъ разваляние. Французскитѣ помади, се приготвятъ въ Grasse, Cannes и други градове по сѣщия начинъ, както и напиване маслото съ миризма. Най-много се препорѣч-

ватъ помадитѣ съ жасминъ, трандафилъ, резеда и гелиотропъ. Тѣй като отъ тѣхъ има нѣколко видове, то винаги трѣбва да се търси първото качество.

При силнитѣ и гѣсти косми е за предпочитане — маслото, при тънцитѣ и рѣдки косми — помадата. 0.

С М Ъ С Ъ.

= Въ Лондонъ сѫществуватъ петъ болници, предназначени специално за охтичавитѣ. Презъ 1885 година въ тѣхъ сѫ се лѣкували близо 5000 болни отъ охтика. Всичкитѣ болници сѫ направени съ соблюдение на всичкитѣ хигиенически условия; вслѣствие на което и се получаватъ забѣлжителнитѣ резултати. Тѣй, въ Brompton'овската болница сѫ се лѣкували 1958 охтичави, отъ които сѫ се поправили и излѣзли 1409 болни; въ другата болница, въ градината Victoria, отъ 989 болни сѫ излѣзли въ подобренно състояние 964 охтичави. За охтичавитѣ въ града Лондонъ има още една болница на островъ Wight посредъ градини. — На стр. 114, в. «Здравие», 1885 г., ний се докоснахме до въпроса за устрояване въ Българию, гдѣто толкова много върлува охтиката, климатически станции за охтичавитѣ. Последнитѣ постѣпватъ въ нашитѣ болници не за оздравяване, но за распространение на болѣстѣта си и за погребяване. Повтаряме казанното тогава: «частната благотворителностъ трѣбва да дойде на помощъ на тѣзи нещастни, на които, още въ началото на охтиката, може да се помогне съ надлежнитѣ здравословни условия за животъ и разумната лѣкарска помощъ въ съзиданитѣ отъ обществото климатически станции.»

ОБЯВЛЕНИЕ.

НАФТАЛИТЪ.

Прахъ за запазване дрѣхъ, сукна и кожуци отъ молци. Продава се у И. Карловский, Варна — Шуменъ. 1—3

Канитѣ спомоществателитѣ си да си получатъ направо отъ редакцията обѣщания имъ подарѣтъ или, ако искатъ да имъ се испрати той отъ редакцията, да проведатъ по единъ левъ за препорѣчаното му испращане и упаковка.